Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.01.2007, sp. zn. 29 Odo 1297/2004, ECLI:CZ:NS:2007:29.ODO.1297.2004.1

Číslo: 101/2007

Právní věta: Při písemném uznání peněžitého závazku podle ustanovení § 323 odst. 1 obch. zák. začíná běžet nová čtyřletá promlčecí doba ve smyslu ustanovení § 407 odst. 1 obch. zák. již ode dne, kdy dlužník písemné uznání vyhotovil, a nikoli teprve jeho dojitím do sféry věřitele; ke dni vyhotovení uznání nastává i vyvratitelná domněnka existence uznaného závazku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.01.2007

Spisová značka: 29 Odo 1297/2004

Číslo rozhodnutí: 101

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Promlčení, Uznání závazku

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 24. 10. 2002 K r a j s k ý s o u d v Ostravě ve vztahu k žalovanému JUDr. V. H., jako správci konkursní podstaty úpadkyně „R., a. s.“ v likvidaci, určil, že žalobkyně má vůči úpadkyni pohledávku z nezaplacené kupní ceny dle kupní smlouvy z 11. 8. 1995 ve výši 12 672 563 Kč a směnečnou pohledávku vtělenou do 11 kusů cizích směnek vystavených na vlastní řad žalobkyně, z toho u 10 směnek se směnečnou sumou po 2 000 000 Kč a u jedné směnky se směnečnou sumou 1 500 000 Kč, celkem tedy pohledávku ve výši 21 500 000 Kč (bod I. výroku) a zamítl žalobu o určení, že žalobkyně má vůči téže úpadkyni pohledávku z nezaplacené kupní ceny dle kupní smlouvy z 11. 8. 1995 ve výši 103 483 461 Kč, pohledávku z nezaplacené úplaty za postoupení pohledávky ve výši 3 439 766 Kč a pohledávku z neuhrazených nákladů soudního směnečného řízení ve výši 380 338 Kč (bod II. výroku). Dále určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod III. výroku). Zamítavý výrok ohledně částky 103 483 461 Kč soud prvního stupně odůvodnil tím, že pohledávka je promlčená, jelikož k jejímu písemnému uznání došlo 23. 10. 1997 a přihláška pohledávky do konkursu byla podána až 24. 10. 2001, tj. po uplynutí čtyřleté promlčecí doby dle § 407 odst. 1 obch. zák.

K odvolání žalobkyně směřujícímu toliko proti zamítavému výroku ve věci samé V r c h n í s o u d v Olomouci rozsudkem ze dne 19. 4. 2004 rozsudek soudu prvního stupně v napadeném výroku, jímž byla zamítnuta žaloba o určení pohledávky ve výši 103 483 461 Kč z nezaplacené kupní ceny dle kupní smlouvy z 11. 8. 1995 a žaloba o určení pohledávky ve výši 380 338 Kč, potvrdil (první výrok);

ve zbývající části tento výrok změnil tak, že žalobkyně má proti úpadkyni i pohledávku ve výši 3 439 766 Kč, z titulu smlouvy o postoupení pohledávky ze dne 18. 9. 1997 (druhý výrok).

Rozhodl rovněž, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně (třetí výrok) a že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 4119 Kč (čtvrtý výrok). K potvrzujícímu výroku ohledně částky 103 483 461 Kč odvolací soud uvedl, že žalovaný uplatnil námitku promlčení až při jednání před odvolacím soudem 19. 4. 2004, jinak však měl úvahy soudu prvního stupně o promlčení pohledávky za správné. K námitce žalobkyně, že písemné uznání dluhu jí mohlo být doručeno nejdříve 24. 10. 1997, odvolací soud uzavřel, že účinky uznání nastaly již 23. 10. 1997, neboť pro účinnost takového úkonu se nevyžaduje, aby projev vůle (uznání závazku) došel do dispoziční sféry adresáta.

Žalobkyně podala proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu a výslovně též proti výroku o nákladech odvolacího řízení včasné dovolání, opírajíc jeho přípustnost o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a uvádějíc, že potud řeší odvolací soud právní otázku, na které napadený výrok spočívá, v rozporu s hmotným právem. Přitom uplatňuje dovolací důvod dle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., jímž lze odvolacímu soudu vytýkat, že jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Za podstatnou právní otázku dovolatelka pokládá otázku vzniku a perfekce výslovně učiněného jednostranného adresovaného právního úkonu – uznání závazku, učiněného žalovaným (správně pozdější úpadkyní) písemným podáním datovaným 23. 10. 1997, a následný „rozběh“ nové čtyřleté promlčecí lhůty dle ustanovení § 407 obch. zák.

Soudy nižších stupňů podle dovolatelky pochybily, jestliže počátek běhu nové promlčecí lhůty stanovily již od okamžiku uznání (od data 23. 10. 1997). Šlo totiž o jednostranný adresovaný právní úkon, pro jehož vznik a perfekci se vyžaduje, aby se výslovný – v písemné formě učiněný – projev vůle dlužníka dostal do dispoziční sféry adresáta (věřitele), a teprve od tohoto okamžiku nastávají účinky s tímto projevem vůle spojené. Potud dovolatelka odkazuje na komentář k ustanovení § 34 obč. zák., obsažený v publikacích Občanské právo hmotné. Svazek I., CODEX 1997, str. 95, Občanské právo hmotné. Svazek I. ASPI 2002, str. 120, Občanský zákoník. Komentář. 7. vydání, Praha, C. H. Beck 2002, str. 172 a Obchodní zákoník s komentářem, CODEX 2002, str. 139. Uznání dluhu bylo vyhotoveno 23. 10. 1997 v Praze a dovolatelce bylo doručeno poštovní přepravou; z logiky věci tak plyne, že jí mohlo být doručeno nejdříve následujícího dne, tj. 24. 10. 1997. Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník neobsahuje zvláštní právní úpravu, platí pro počítání času ustanovení § 122 obč. zák. Přihláška pohledávky byla podána 24. 10. 1997, tedy v průběhu promlčecí doby a právní závěr odvolacího soudu o promlčení přihlášené pohledávky správný není. Proto dovolatelka požaduje, aby Nejvyšší soud v dovoláním dotčeném rozsahu zrušil rozhodnutí soudů nižších stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaný ve vyjádření navrhl dovolání odmítnout, s tím, že účinky uznání dluhu nastaly již 23. 10. 1997; zákon totiž pro účinnost tohoto úkonu nevyžaduje, aby projev vůle došel do dispoziční sféry adresáta. Potud odkazoval na judikát „Vážný 10639“ citovaný k § 323 a § 407 obch. zák. v díle Eliáš, J. a kol.: Obchodní zákoník, praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury. Praha. Linde 2004, str. 607. Odtud usuzuje, že promlčecí lhůta začala běžet 23. 10. 1997 a pohledávka byla přihlášena až 24. 10. 2001, tedy po uplynutí čtyřleté promlčecí doby. Řešení uvedené otázky je tedy v souladu s hmotným právem a důvod založit přípustnost dovolání dle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. dán není.

S přihlédnutím k tomu, že dovolatelka napadá rozsudek odvolacího soudu dovoláním výslovně i ve výroku o nákladech odvolacího řízení, zabýval se Nejvyšší soud především tím, zda dovolání je v tomto rozsahu přípustné.

Tento výrok, ač součástí rozsudku, má povahu usnesení, přičemž přípustnost dovolání proti němu nezakládá žádné z ustanovení občanského soudního řádu (srov. shodně např. usnesení Nejvyššího

soudu uveřejněné pod číslem 4/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Nejvyšší soud proto dovolání v tomto rozsahu podle ustanovení § 243b odst. 5 a § 218 písm. c) o. s. ř. bez dalšího odmítl. Na uvedeném závěru nemůže ničeho zvrátit ani skutečnost, že odvolací soud účastníky nesprávně poučil, že dovolání v uvedeném rozsahu je přípustné (srov. mutatis mutandis též usnesení Nejvyššího soudu uveřejněná pod čísly 73/2001 a 51/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V rozsahu, v němž směřuje proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé, shledal Nejvyšší soud dovolání přípustným podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., a to pro posouzení otázky, kdy nabývá účinků písemné uznání závazku dle § 323 obch. zák.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (a se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání, ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Pro právní posouzení věci jsou pak rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

1) Usnesením ze dne 27. 9. 2001, sp. zn. 33 K 6/98, prohlásil Krajský soud v Ostravě konkurs na majetek obchodní společnosti „R., a. s.“ v likvidaci.

2) Podáním datovaným 23. 10. 1997 pozdější úpadkyně písemně uznala svůj určitý závazek vůči dovolatelce ve výši 103 483 461 Kč.

3) Dovolatelka přihlásila pohledávku ve výši 103 483 461 Kč do konkursu vedeného na majetek úpadkyně dne 24. 10. 2001.

4) Žalovaný při jednání před odvolacím soudem dne 19. 4. 2004 namítl promlčení pohledávky.

Se zřetelem k době, kdy mělo dojít k písemnému uznání závazku (23. 10. 1997), je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný především výklad zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění zákonů č. 264/1992 Sb., č. 591/1992 Sb., č. 600/1992 Sb., č. 286/1993 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 142/1996 Sb. a č. 77/1997 Sb.

Podle ustanovení § 323 odst. 1 obch. zák., uzná-li někdo písemně svůj určitý závazek, má se za to, že v uznaném rozsahu tento závazek trvá v době uznání. Tyto účinky nastávají i v případě, kdy pohledávka věřitele byla v době uznání již promlčena.

Ustanovení § 407 odst. 1 obch. zák. pak určuje, že uzná-li dlužník písemně svůj závazek, běží nová čtyřletá promlčecí doba od tohoto uznání. Týká-li se uznání pouze části závazku, běží nová promlčecí doba ohledně této části.

Z ustanovení § 20 odst. 8 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném k 24. 10. 2001, tj. ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb., č. 12/1998 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 105/2000 Sb., č. 214/2000 Sb., č. 368/2000, č. 370/2000 Sb. a č. 120/2001 Sb., se podává, že přihláška pohledávky má pro běh lhůty pro promlčení a zánik práv

stejné účinky jako uplatnění práva u soudu.

Dle ustanovení § 122 odst. 2 obč. zák., konec lhůty určené podle týdnů, měsíců nebo let připadá na den, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, na který připadá událost, od níž lhůta počíná. Není-li takový den v posledním měsíci, připadne konec lhůty na jeho poslední den.

Podle ustanovení § 558, věty první, obč. zák., uzná-li někdo písemně, že zaplatí svůj dluh určený co do důvodu i výše, má se za to, že dluh v době uznání trval.

Z ustanovení § 122 odst. 2 obč. zák. vyplývá, že kdyby účinky uznání závazku nastaly 23. 10. 1997, pak by posledním dnem nové čtyřleté promlčecí doby (§ 407 odst. 1 obch. zák.) bylo úterý 23. 10. 2001 a závěr, že přihláška pohledávky podaná ve středu 24. 10. 2001 je z pohledu běhu této promlčecí doby opožděná (podaná po jejím uplynutí), by byl správný. Dovolatelka na podporu argumentace, že tomu tak není, odkazuje především na literaturu, která se zabývá výkladem občanskoprávních norem (§ 34, § 558 obč. zák.), přičemž občanskoprávní teorie vskutku vychází z názoru, že uznání dluhu je jednostranným právním úkonem dlužníka adresovaným věřiteli (srov. k tomu např. Jehlička, O. – Švestka, J. – Škárová, M. a kol: Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání, Praha, C. H. Beck 2006, str. 984 bod 2. poznámek k § 558). Stejný názor ve vztahu k ustanovení § 558 obč. zák. zaujímá ve své rozhodovací praxi Nejvyšší soud (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2002, sp. zn. 33 Odo 507/2001, ze dne 23. 1. 2003, sp. zn. 33 Odo 779/2002 a ze dne 11. 6. 2003, sp. zn. 26 Cdo 2425/2002). Byť se ustanovení § 558 obč. zák od ustanovení § 323 obch. zák. liší v tom, že jeho obsahem musí být (k tomu, aby šlo o platné uznání občanskoprávního dluhu) i vyjádření příslibu zaplatit dluh (srov. k tomu opět posledně cit. dílo, tamtéž), není to důvodem chápat i uznání závazku podle ustanovení § 323 obch. zák. jinak než jako jednostranný právní úkon dlužníka adresovaným věřiteli.

Je stěží představitelné, aby uznání závazku bylo jednostranným úkonem dlužníka, který nemá adresáta. V takovém případě by totiž – dovedeno ad absurdum – jeho účinky nastávaly, ať by adresátem uznání byl kdokoliv. Jinak řečeno, v takovém případě by za uznání závazku mohl být (v případě, že by se tohoto závazku týkal) pokládán např. i obsah obchodní korespondence, kterou dlužník vedl s osobou odlišnou od věřitele uznaného závazku, nebo dokonce písemně zaznamenaný obsah dlužníkovy porady s jeho advokátem o způsobu vedení sporu s takovým věřitelem. Na tomto základě Nejvyšší soud uzavírá, že také písemné uznání určitého závazku ve smyslu ustanovení § 323 odst. 1 obch. zák. je jednostranným úkonem dlužníka adresovaným věřiteli. Tento závěr však není konečnou odpovědí na otázku, odkdy začíná v případě uznání závazku běžet nová promlčecí doba. Odpověď na tuto otázku přitom poskytuje přímo dikce ustanovení § 323 odst. 1 a § 407 odst. 1 obch. zák.

Podle přesvědčení Nejvyššího soudu výraz „v době uznání“ obsažený v § 323 odst. 1 obch. zák. má z hlediska časových účinků obsahově stejný význam jako obrat „od tohoto uznání“ obsažený v ustanovení § 407 odst. 1 obch. zák.

Právní teorie ani soudní praxe doposud nepochybovala o tom, že okamžik, ke kterému v intencích § 323 odst. 1 obch. zák. nastávala vyvratitelná domněnka existence uznaného závazku, se pojil s vlastním vyhotovením písemného uznání dlužníkem, a nikoliv teprve s dobou jeho následného dojití do sféry adresáta (věřitele). To přitom je plně v souladu s logikou věci; zákon zde vychází z předpokladu, že dlužník v době pořízení písemného uznání závazku má (musí) vědět, jaké jsou jeho závazky. Obráceně pak platí, že lze stěží presumovat (a vyvratitelnou domněnku existence závazku založit) vědomost dlužníka o stavu uznaného závazku v pozdějším časovém okamžiku nahodile závislém na době, kdy se uznání závazku ocitne v dispoziční sféře adresáta (věřitele). Tvorba zákonů a obecněji pak tvorba právního pojmosloví přitom spočívá na zásadě jednoznačnosti užitých pojmů, z nichž vyplývá i požadavek na stálost pojmosloví, tedy požadavek, aby vždy, kdy je v textu právního

předpisu použit týž výraz, bylo tím míněno totéž. Závěru, že citovanými obraty užitými v ustanoveních § 323 odst. 1 a § 407 odst. 1 obch. zák. zákonodárce tomuto požadavku dostál, nasvědčuje i obsahová příbuznost obou ustanovení. Jinak řečeno, rozumí-li se dobou uznání ve smyslu ustanovení § 323 odst. 1 obch. zák. doba vyhotovení písemného uznání závazku dlužníkem, pak neexistuje žádný rozumný důvod, pro který by při respektování zásad popsaných v předchozím odstavci měl být pojem obsažený v ustanovení § 407 odst. 1 obch. zák. („od tohoto uznání“) vyložen jinak.

Opačný výklad by vedl k závěru, že za určitých okolností by pro věřitele bylo absurdně výhodnější zpochybnit okamžik doručení uznání (posunout jej k pozdějšímu okamžiku) a tím prodloužit běh doby určené k vymožení uznané pohledávky. Závěr, podle kterého běží promlčecí doba již ode dne, kdy dlužník uznání vyhotovil, je naopak plně v souladu s tím, že uskutečnění tohoto jednostranného právního úkonu je plně v dispozici dlužníka a je rovněž na něm, zda tím, že uznání včas předá, věřiteli vůbec umožní těžit z výhod, jež takovým uznáním (včetně nové promlčecí doby) co do snazší vymožitelnosti své pohledávky získal.

Právní posouzení věci odvolacím soudem, je tedy správné a dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. dán není. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243b odst. 2 o. s. ř.).